DO POLITIKY NECHCE. Cyril Höschl dostal od ODS nabídku kandidovat na Hrad. Odmítl s tím, že každý má právo nechtít se stát prezidentem.

Foto: Robert Sedmik

RENOMOVANÝ PROFESOR O SOUČASNÉM STAVU ZEMĚ

Politika zneužívá psychiatrii

Prezidentem být nechce. Propojení politiky a byznysu nevnímá jako ryze český jev, vždyť potomci mafiánů dnes v USA financují univerzity. Současná politika sice psychiatra CYRILA HÖSCHLA v mnohém štve, ale nic lepšího než kapitalismus prý zatím lidstvo nevymyslelo.

Mezi lidmi panuje přesvědčení, že i když někdo vstupuje do politiky s čestnými úmysly, to soukolí ho nakonec semele. Je to opravdu tak?
Jestli politika člověka změní, nebo zda naopak přitahuje jen určité charaktery, kterým dá příležitost, je otázka, která není zodpověditelná. Proč se zdají být charaktery v nejvyšší politice pokřiveny, je dáno do určité míry nedorozuměním, jež spočívá v definici, co je to politika.

Politika znamená určité transakce a neustálý pohyb v rovině hájení různých partikulárních zájmů, kde se něco za něco směňuje. Tato společenská hra vytváří svá vlastní pravidla, kdy se nesměňují vždycky nutně peníze, ale směňují se pozice, sociální kapitál, výhody a určité možnosti manipulace.

Jak se podle vás změnilo politické prostředí za posledních dvacet let?
Určitě jiná proporce lidí šla do politiky po roce 1989, jiná o deset let později a jiná o dvacet let později. To jsou jiné garnitury, jiné obličeje, mají jiné zvyky, jiné oblečení. Protože už od politiky čekají jiné věci.

Cyril Höschl (62)

Absolvoval Fakultu všeobecného lékařství UK. Pracoval ve Výzkumném ústavu psychiatrickém, na Lékařské fakultě hygienické či jako odborný asistent a konzultant v Psychiatrické léčebně v pražských Bohnicích. Byl děkanem a přednostou psychiatrické kliniky 3. lékařské fakulty UK. Přednášel mimo jiné na univerzitách v USA a Kanadě. Dnes je ředitelem Psychiatrického centra v Praze a předsedou Rady České lékařské akademie. Kromě jiného je držitelem Zlaté plakety prezidenta ČR z roku 2009. Je ženatý, má dvě dcery a dva syny.

Dneska od ní nikdo, kdo do ní vstupuje, nečeká revoluční změny. Čeká nejspíš nějaké výhody pro sebe osobně, možná pro hájení nějakého partikulárního zájmu. A tato hra přináší, viděno z vnějšku, řadu zklamání, jež vedou k odporu vůči politice jako takové. Přitom se bohužel ukazuje, že lepší než tento špatný systém zřejmě opravdu neexistuje. Jediná alternativa tohoto nepořádku je „ordnung". To může být autoritativní režim nějakého populisty, zavedený zleva nebo zprava.

Co role kmotrů? Nejde už jen o střet politiků, ale nad nimi jsou lidé z byznysu a politici jsou spíše jen loutkami.
Asi není namístě paušalizace, že všichni politici jsou loutkami nějakých kmotrů. Ale že byznys prorůstá politikou a manipuluje ji, to je zřejmě pravda. Ale zase pro poctivost budiž řečeno, že to tak bylo vždycky. Podívejme se na historii Spojených států – jak mnoho bohulibých nadací, mecenášů a filantropů vyšlo vlastně ze světa zločinu.

Stačilo chvíli počkat v nějakém stabilním demokratickém systému a hodnoty se proměnily. Mnozí potomci tehdejších Al Caponů už jsou dneska mecenáši univerzit. Já tím to propojení neobhajuji, chci jenom říct, že jde o fenomén, který jistě stojí za studium. Ale není to nic specificky českého, nic momentálně amorálního, co nás postihlo jako epidemie před několika lety. Stačí vytáhnout paty a podívat se, jak je prorostlý byznys s politikou v Itálii, ve Francii a nakonec i v tak stále ještě re- ▶

Pokračování na další straně

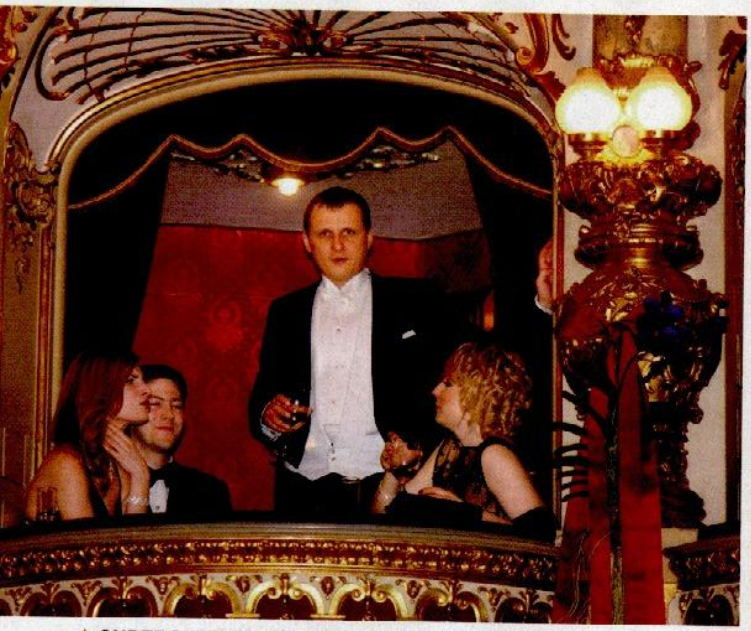

▲ **SUPERGURU.** Na Víta Bártu prasklo, že používal nekalé praktiky. Opravdu velké ryby jsou však v klidu, míní profesor.

▲ **ČISTÉ ÚMYSLY.** Pavel Bém byl kdysi nadějným politikem, prostředí ho však semlelo.

lativně nezkorumpované a bohaté zemi, jakou je Německo.

Co soudíte o případu svého kolegy, psychiatra Pavla Béma, který vstupoval do politiky jako sympatický mladý odborník na drogovou problematiku a nyní je symbolem klientelismu na pražské radnici?

Když šel Pavel Bém do politiky, byla v tom obrovská naděje, protože byl symbolem takové té civilní slušnosti, byl chytrý, oddaný své myšlence. Já jsem ho poznal v nadaci na podporu drogově závislých, kde měl řadu dobrých nápadů a pracoval s nasazením. Jsem přesvědčen, že nešel do politiky proto, že by se chtěl spojit s kmotry nebo že by chtěl být prodlouženou rukou nějaké mafie. Určitě ne. Ale souvisí to s tím, co jsem říkal na začátku. Ve chvíli, kdy do politiky vstoupíte, stanete se jedním ze „stakeholders" *(podílníků, pozn. red.)*.

Jak tento proces proměny probíhá?

Může to začít naprosto nenápadně. Že třeba tady potřebují čističku odpadních vod, a když vy jim dovolíte mít jejich člověka na magistrátě na tom a tom odboru, pak oni vám zase tamhle povolí tu čističku. A vy se v neustálém sledování bohulibých cílů začnete zapřádat s lidmi, které jste si zaprvé nevybrali, za druhé jejichž etický profil může být někdy i snadno zpochybněn, ale vy nejste žádný vyšetřovací orgán, abyste to řešili – a už v tom postupně jedete. Sice posléze víte, že toto není úplně košer, ale oni vědí, že jste jim támhle ustoupili, a už na vás mají něco, o čem byste radši pomlčeli. Ty milimetrové ústupky, které jsou zpočátku naprosto nevinné, se začnou kumulovat a končí tím, že se svezete s někým, s kým byste se nejradši vůbec nepotkali. Dá se říct, že pak už není ani zbytí. Ano, nám, kteří na to koukáme zvenčí, se to snadno kritizuje a můžeme říct: Neměl do toho lézt, přece vidí, s kým má tu čest.

Když se ale dopustí něčeho, co je v rozporu se zákonem, měli by za to nést odpovědnost.

To nepochybně. Já se snažím spíš vysvětlit ten mechanismus, čímž samozřejmě neobhajuji výsledek. Chci jen říct, že je poměrně srozumitelné, jak to vzniká.

> DIVÍM SE, PROČ SE DNESKA NIKDO NEZEPTÁ, PROČ DĚLENÍ STRANY NA PŘÍZNIVCE PEAKE A BÁRTY NEŘEŠÍ VĚČKAŘI.

Jsou stejným případem Věci veřejné?

Nevím. Všechny věci okolo Víta Bárty mám pouze ze sdělovacích prostředků a jako pozorovatel, který si vybírá před volbami. Dneska se například musím usmívat tomu klikání. Kde jsou ti věčkaři, o kterých Radek John tak rád na začátku mluvil? Divím se, že se dneska nikdo nezeptá, proč dělení strany na příznivce Karolíny Peake a Víta Bárty neřeší věčkaři? Kde je ta přímá demokracie? Nakonec se strana jménem Věci veřejné zvrhla v subjekt, který má snad nejtajemnější rozhodovací procesy z celé politické scény.

Co podezření kolem financování této strany?

Netroufám si posuzovat, kdo za co jak může. Jenom když to porovnám, nepřipadá mi – v souvislosti s gripeny či pandury, kde šlo o miliardy –, že půjčit někomu 150 tisíc by byl takový zločin. Fakt je, že podmíněný trest pro pana Bártu tomu odpovídá. Ale ty skutečně velké ryby utekly úplně. Mně jako nespravedlnost připadá, že provinění Bárty, pakliže je nějaké, je úplně jiného typu, než za které dostal trest. Nebezpečí vidím spíš v tom, že založil politickou stranu jako podnikatelský plán soukromé a ještě k tomu detektivní firmy, která se živila sbíráním informací na různé lidi.

Máte nějaké vysvětlení pro to, že velké ryby uplavaly?

Jen spekulativní. Jedno se týká velkých kmotrů, kteří jsou zřejmě tak mocní, že to mají – jak se někdy ošklivé říká – ošéfované.

Je podle vás současná vláda legitimní?

Určitě legitimní je v tom, že to jsou titíž lidé, kteří ji drželi a drží. Jestli se přejmenují, protože uvnitř jedné straničky mají nějaký spor, to já nevidím jako zásadní problém. Bez ohledu na to, že tato vláda je nemilovaná, někdo bohužel tu nepříjemnou práci udělat musí. A čím dál ji dotáhne, tím lépe se bude mít vláda, která

přijde po ní. Protože ta bude potom moci po všech těch škrtech rozjíždět rozvoj a sklízet přízeň obyvatelstva.

Nepovedou přibývající případy korupce na straně jedné a škrty na straně druhé k růstu extremistických stran?

To nebezpečí tady vždycky je. Teoreticky je velké, ale prakticky to zatím nevidíme. Můžeme být nepříjemně překvapeni, ale zatím se zdá, že hlavní politický proud extremistické hlasy poměrně úspěšně odsává. Jestli to tak bude i do budoucna, těžko říct. Když zvážíte, že máme mnoho spouštěcích mechanismů pro extremismus, jako je Šluknovský výběžek, případ v Břeclavi a řada dalších, tak paradoxně navzdory tomu je extremistická scéna zatím poměrně minoritní.

Je to i proto, že se na okrajích spektra dosud neobjevila žádná silná osobnost?

K tomu, aby k růstu extremismu došlo, musí nastat součinnost tří faktorů. Jedním z nich je vnější nepřítel nebo alespoň jeho atrapa. Pak určitá synchronizace a bojové nadšení masy, která se najednou dá do pohybu. Třetí je to, co zmiňujete, to znamená postava vůdce. Ten, kdo promlouvá, do kterého si promítáme své tužby, kdo nás synchronizuje bušením do prsou. A z těchto tří faktorů zatím ještě chybí atrapa vnějšího nepřítele, bojové nadšení zatím sdílí jen určitá část lidí, kteří se teď shromažďují kolem různých iniciativ, odborářů a tak dále.

Co se týče postavy vůdce, tak ta zatím chybí rovněž. Ti, kteří jsou teď vidět, ještě nejsou dostatečně charismatičtí a široce přijatelní.

Nemůže současná krize také znamenat, že se kapitalismus jako systém vyčerpal a de facto jde o situaci, kterou může vyřešit až třeba nějaký další celosvětový konflikt?

Krize probíhají periodicky a na jejich konci se opakují válečné konflikty, jež jsou někdy více pochopitelné a někdy méně. Kromě konfliktů a krizí jsou do restaurací kapitalismu vždycky vloženy nějaké epochy totalitních režimů, které se ale dříve nebo později zhroutí, protože vedou ke všeobecné chudobě nebo ke všeobecné katastrofě. Obávám se, že tato cena je příliš vysoká na to, abychom se nemuseli pokusit najít nějaké nerevoluční řešení.

Vláda sice zvyšuje daně, ale v Česku máme teď problém s čerpáním unijních peněz. Jako člen vládní rady pro výzkum a vývoj jistě víte, jakou katastrofou pro státní rozpočet by bylo jen zastavení školských operačních programů a nedej bože všech vládních programů. Brusel nám totiž tyto peníze proplácí až poté, co jsou vydány z eráru.

To by byla velká katastrofa. A trošku souvisí – i když všichni říkají, že ne – s pozicí, jakou v Evropské unii máme. Naše euroskeptické politické naladění má mnohé výhody, ale zároveň může mít řadu velmi nepříjemných důsledků, a toto je jeden z nich. Například být v dobrých vztazích s Bruselem – jehož kritika je co do byrokracie, absence demokratických mechanismů a tak dále oprávněná – znamená se částečně imunizovat proti těmto katastrofám a neproplácení evropských projektů by byla jedna z nich. A tady už nejde o nějaké milionové částky, ale skutečně o miliardy v rozměru, který je srovnatelný se státním rozpočtem.

Když zmiňujete euroskepticismus. Není tomu tak dlouho, co na veřejnost unikla korespondence psychiatrů, která potvrzovala existenci plánu těchto lékařů prohlásit prezidenta Václava Klause za duševně neschopného zastávat svůj úřad. Jak jste to vnímal?

Kriticky. Tím jsem se také dostal s těmito lékaři do sporu. Ale spor se netýká toho, jestli někdo má nebo nemá nějakou diagnózu. Jde o to, že mezi osobnostními ▶

PLACENÁ INZERCE

Pokračování na další straně

▶ **MASOVÝ VRAH.** Anders Breivik by neměl být omlouván s odvoláním na psychiatrickou vědu.

rysy, schopností vykonávat určitou práci, názorovou odlišností, fanatismem, sektářstvím a já nevím čím vším a mezi duševními poruchami existuje šedá zóna, ve které jsou posuvné hranice. A tyto hranice mají někteří tendenci posouvat směrem dále od medicínského jádra, a pak vám tam začnou padat všichni ti Breivikové. Z toho vzniká nedorozumění špatně položených otázek na špatné adrese.

Jaký je tedy váš názor?

Názor, který zastávám velice silně já, posouvá hranice směrem k medicíně. Kdo nemá Alzheimerovu demenci, parkinsonismus, schizofrenii, bipolární poruchu a podobně, pak jeho problémy nejsou výlučně psychiatrické. A já se bráním kohokoli psychiatrizovat proto, že se mi nelíbí, jak rozhoduje nebo co z titulu své práce dělá.

Připomíná to praxi sovětských vůdců, kteří zavírali lidi na psychiatrii s odůvodněním, že když někdo je proti sovětskému režimu, tak musí být duševně nemocný, protože to není normální. Jestliže si definici duševní poruchy rozšířím na všechny, kteří se mnou nesouhlasí, (a které jsem ještě navíc ani nevyšetřil!), pak všichni patří do blázince – a to je pro mě naprosto nepřijatelné.

Dostal jste od ODS nabídku kandidovat na prezidenta. Proč jste ji odmítl?

Protože se domnívám, že každý občan má právo nechtít být prezidentem.

Nový ministr školství Petr Fiala stojí před nelehkým úkolem – ostře kritizovanou reformou vysokých škol. Jak vnímáte tyto reformní snahy? Obáváte se faktického privatizování univerzit a omezení svobod, kdy do správních rad budou dosazeni zástupci průmyslové lobby a lokální politici?

Já jsem tu reakci studentů a Rady vysokých škol považoval částečně za pochopitelnou, možná i částečně oprávněnou. Ale každopádně za přehnanou až hysterickou. Protože rady vysokých škol, respektive správní rady a dozorčí rady, už de facto existují. Podívejte se na statut Karlovy univerzity, dokonce už jsou v nich i politici.

ROZŠÍŘÍM-LI SI DEFINICI DUŠEVNÍ PORUCHY NA VŠECHNY, KTEŘÍ SE MNOU NESOUHLASÍ, PAK VŠICHNI PATŘÍ DO BLÁZINCE.

Pokud vím, v radě UK je Přemysl Sobotka, možná i jiní. Čili všechno to, čeho se bojí, už dávno existuje a k žádné katastrofě to nevedlo. Takže já v tom nevidím cílený zlovolný plán. Spíš mám takové obavy, že jsme na křižovatce rozhodnutí o tom, zda vysoké školství zpřístupnit co nejširší proporci populace i za cenu kvality, anebo naopak jestli o tu kvalitu univerzitního vzdělání nějak pečovat.

My máme v této republice, jestli se nepletu, 74 vysokých škol. Z toho asi 27 státních, které jsou placeny z peněz daňových poplatníků. A já se domnívám, že teď je pravá chvíle na to si říct, jestli je to moc, nebo málo. Jestli lidi, které tato otázka nezajímá, jsou ochotni ze svých daní nadále financovat tuto neustále bobtnající strukturu, která bobtnala hlavně proto, že vysoké školy byly placeny podle počtu studentů.

Nebylo ale také trochu perverzní, když vláda chtěla finanční spoluúčast studentů ve formě odloženého školného? Tedy že by naopak daňoví poplatníci saturovali banky, které by půjčovaly studentům peníze, nicméně stát by za ně hradil úroky po dobu studia na úkor rozpočtu vysokých škol?

Máte země, které vybírají školné, a univerzity tam slušně fungují – a máte země, které nevybírají školné, a také tam univerzity slušně fungují. Máte země jako Německo, kde to je v různém zemském uspořádání různě. Čili od školného asi ten problém nezačíná. Je to jenom otázka hierarchie hodnot.

Zaprvé jsou rodiny – a není jich málo, které mnohem větší školné, než jaké se navrhovalo pro univerzity, platí na soukromých gymnáziích a nikdo proti tomu nedemonstruje. Nebo si pojišťují auto, což je hromada plechu, za peníze, které také svěřují bankám, a nevadí jim to. Čili to bychom museli jít dál a tyto argumenty podrobit nějakým myšlenkovým experimentům. Každopádně to školné není ani tak velké, ani tak zásadním problémem, co do vlivu na kvalitu, aby stálo za nějaké větší krevní ztráty.

Přejděme nyní k psychiatrii. Jak je možné, že se posudky na Anderse Breivika tak lišily?

To je právě krásná ukázka toho, že jde o špatně položené otázky na špatnou adresu. Je obrovská snaha tento případ psychiatrizovat. To je snaha té části politického spektra, která chce, aby to byl problém psychiatrický a individuální, a nikoli problém celkové zkaženosti společnosti, která už vyvrhuje tyto fenomény. Naproti tomu je zase tendence ho depsychiatrizovat proto, aby nebyl zbaven odpovědnosti.

A tyto dvě tendence jdou proti sobě a projevují se v protichůdných posudcích, protože každý je živený zřejmě touto protichůdnou snahou. A jak je možné, že to psychiatrie umožní? Právě proto, že mezi fanatismem, agresivitou jako součástí osobnosti, ideologií, sektářstvím, podivínstvím všeho druhu a duševní chorobou je skutečně šedá zóna.

A Breivik je příkladem toho, že když si hranici patologie posuneme blíž k medicíně, tak nám vypadne jako člověk, který je za svoje jednání svéprávný tak, jako byl svéprávný Hitler, Stalin a kdokoli jiný. Když si ji posuneme dál, tak ho zpsychiatrizujeme a vytvoříme uměle oblast psychiatrie, do níž osobnosti tohoto typu patří, a pak je vlastně vyviníme z něčeho, co udělali v případě Breivika při plném vědomí, při smyslech. Tam ta účast bludného přesvědčení je velice diskutabilní.

NE VŠECHNO, CO JE V NAŠICH OČÍCH ZVRHLÉ, JE PSYCHOTICKÉ.

Jak tedy určit míru odpovědnosti?

Jde o dva spory. Jednak, do jaké míry je osoba s psychopatickými rysy odpovědná za své činy. Tady jsme hluboce přesvědčeni, že ano, protože jinak můžeme celé soudnictví vzdát, neboť kdekdo je trošku anomální osobnost. Týká se to i sexuálních deviací, alkoholismu. Když řeknete, že alkoholismus je čistá choroba, tak všem těm alkoholikům ve čtvrtých cenových skupinách musíte dát neschopenky a invalidní důchody a vyvinit je ze všeho, co provedou. Takže to nesmíte nikdy úplně připustit. No a jednak jde o to, zda on měl nebo neměl psychotické příznaky. A to je věc, která není úplně jasná a nemůžeme se k ní vyjadřovat, pokud jsme ho nevyšetřili. V jednom tom posudku se zdůrazňuje, že jeho představy o tom, že byl vyvolen, už hraničí s nějakým velikášským bludem a že to je distorze reality, kterou již lze považovat za psychotickou. Zatímco ti druzí tvrdí, že to je normální fanatismus, jaký najdete u teroristů všeho druhu, jejichž názory jsou také za hranicí pochopitelnosti, ale nejsou to bludy v medicínském slova smyslu.

A jestliže on nesplňuje ostatní známky psychotického onemocnění – a k posouzení toho bychom ho museli vyšetřit –, pak se k tomu nemůžeme vyjádřit. Všechno však nasvědčuje tomu, že neměl ani poruchy vědomí, ani poruchy vnímání, že to byla velmi cílevědomá a dobře naplánovaná aktivita, byť zrůdná. A tedy že ne všechno, co je v našich očích zvrhlé, je psychotické.

Marek Přibil, Lukáš Bek

PLACENÁ INZERCE